

"המזהם ישלם"

הסתיים המאבק הציבורי בן 15 שנים לניקוי הגליל המערבי

22 באפריל, 2013

בימים אלה אישר בג"ץ את חוקתיות חוק האסבסט, וקבע כי על חברת "איתנית" ("ישאסבסט" לשעבר) לממן את פינוי פסולת האסבסט בגליל המערבי בסך של עד 150 מיליון ש"ח.¹

בסוף שנות החמישים פעל מפעל "ישאסבסט" (דהיום – "איתנית") בגליל המערבי. המפעל סגר את שעריו בשנת 1997. בשנות פעולתו הצטברה במפעל פסולת אסבסט אשר נמכרה בחלקה לצדדים שלישיים, אשר עשו בה שימוש לבניית תשתיות ברחבי הגליל המערבי. חלק אחר של הפסולת הוטמן בקרקע. הפסולת, הן זו שהוטמנה והן זו ששימשה לבניית תשתיות מהווה עד היום מקור לסיכון בריאותי לתושבי האזור.

בסוף שנות ה-90 בהתאם לתוכנית המתאר המקומית קיבלה עיריית נהריה היתר להקים פארק שעשועים בשם "מדינת הילדים", לאורך חוף ימה של נהריה, ובסמוך למפעלה של איתנית.

לאחר תחילת החפירות התגלתה פסולת אסבסט שנקברה במקום. בעקבות התרעת אורית רייך, ראש העמותה לאיכות החיים בנהריה, ולדרישת המשרד לאיכות הסביבה הופסקו העבודות.

בעקבות הפקדת "תוכנית מדינת הילדים", הוגשה בשנת 1998 עתירה בה ייצג משרדנו בהתנדבות את אורית רייך ואת העמותה לאיכות הסביבה והחיים בנהריה בבקשה להורות על ביטול החלטת ההפקדה, או, לחלופין, להתנותה בהכנת תסקיר סביבה. בית המשפט המחוזי החליט לבטל את הפקדת התוכנית עד שיוגש תסקיר בעניין.

למידע נוסף ניתן לפנות
 לעו"ד אדם פיש
adamf@bf-law.co.il

טלפון: 04-8371505
 פקס: 04-8370231
 שד' מוריה 50 חיפה
 מיקוד 34572
www.bf-law.co.il

מזכר זה כולל מידע כללי בלבד ואינו מהווה יעוץ משפטי או תחליף ליעוץ משפטי. מזכר זה מוגש כשירות ללקוחותינו. יש לשקול את נסיבותיו הפרטניות והקונקרטיות של כל מקרה לגופו ולשם כך יש להיוועץ עמנו.

¹ בגץ 6971/11 איתנית מוצרי בניה בע"מ נ' מדינת ישראל (02.04.2013).

הסתיים המאבק הציבורי בן 15 שנים לניקוי הגליל המערבי

בשנת 2001 הוגש למשרד לאיכות הסביבה "סקר אסבסט בגליל המערבי", אשר מיפה באופן מדגמי את רמת פיזור פסולת האסבסט בגליל המערבי והעלה תוצאות חמורות ביותר ביחס למפגע הסביבתי. בשנת 2003 ייצג משרדנו בהתנדבות את העמותה לאיכות הסביבה והחיים בנהריה, בתובענה ייצוגית לפי חוק למניעת מפגעים סביבתיים (תביעות אזרחיות), התשנ"ב-1992, נגד איתנית ובעליה ונגד רשויות המדינה והרשויות המקומיות, במטרה להורות למשיבים לנקות את פסולת האסבסט בנהריה ובגליל המערבי. באוגוסט 2005 החליט בית המשפט לדחות את התביעה נגד המדינה ונגד הרשויות המקומיות ולהותירה נגד איתנית ובעליה.

בשנת 2006 חל תיקון בחוק מניעת מפגעים סביבתיים (תיקון מס' 5) אשר הגביל את הגשתה של התובענה כייצוגית וכתוצאה מכך המליץ בית המשפט לתקן את כתב התביעה ולהפכה לתובענה קבוצתית. בד בבד החלו הצדדים לנהל מו"מ לפשרה בעניין חלוקת החיוב לניקוי האסבסט והיקפו, ובשנת 2008 בשלביו האחרונים של גיבוש כתב התובענה הקבוצתית, החלו הליכים לגיבוש החוק למניעת מפגעי אסבסט. או-אז החליטו הצדדים לזנוח את ההליך המשפטי ולהמשיך להתדיין במטרה להגיע לפשרה.

במשך שנים אלה, הוגשו תביעות נזיקין רבות על ידי עובדים של חברת איתנית בבקשה לפיצויים בגין נזקים בריאותיים שנגרמו להם במסגרת עבודתם.

בשנת 2011 התקבל בכנסת החוק למניעת מפגעי אסבסט ואבק מזיק, התשע"א-2011 (להלן: "החוק"). סעיף 74 לחוק זה הטיל על איתנית לממן מחצית מהפרויקט לסילוק פסולת האסבסט מהגליל המערבי. נגד חוקיותו של סעיף זה הגישה איתנית עתירה לבג"ץ, בטענה כי הוא פוגע בזכות הקניין שלה ובזכותה לשוויון, מבלי שהתקיימו תנאיה של פסקת ההגבלה. לטענתה, הפגיעה בקניין מתבטאת בעצם השתת החיוב הכספי בגין אחריות רטרואקטיבית וללא הוכחת אשם. עוד טוענת איתנית כי הפגיעה בשוויון נובעת מהפליית לרעה בהשוואה ליבואני אסבסט, משתמשי קצה ומזהמים עתידיים בכך שאלה הופטרו

הסתיים המאבק הציבורי בן 15 שנים לניקוי הגליל המערבי

מאחריות לפסולת האסבסט. לפיכך, ביקשה איתנית מבית המשפט להורות על בטלותו של סעיף 74.

בעוד שדחו מכל וכל את הטענה לפגיעה בשוויון, הסכימו המדינה ויתר המשיבות בעתירה, להניח כי החוק פוגע בקניינה של איתנית, אולם טענו כי הפגיעה הינה חוקתית. עוד טענה המדינה כי החוק מבוסס על עיקרון "המזהם משלם", אשר שואב את כוחו משיקולי יעילות, הרתעה וצדק.

בית המשפט העליון דחה את עתירתה של איתנית מנימוקים רבים.

בית המשפט עמד על כך כי מדינות רבות ברחבי העולם נדרשות להתמודד עם דילמות שונות הקשורות לאיכות הסביבה. בארה"ב, למשל, בנחקק חוק פדראלי לטיפול במפגעים סביבתיים אשר מטרתו להסדיר את אופן הסילוק של חומרים מזהמים, ונקבע כי החובה לשאת בעלויות מוטלת על יוצר המפגע. הפסיקה בארה"ב קבעה כי יוצר המפגע יישא באחריות אף מבלי שהוכחה אשמתו שכן בבחירה בין פיזור העלות על כל החברה לבין פיזור על הגורם המזהם - ידה של האפשרות השנייה על העליונה, בעיקר בשל הזיקה של הגורם המזהם לנזק והרווח שהפיק ממנו. עיקרון זה, "המזהם ישלם", התקבל גם בחקיקה האירופית.

בפסק-הדין הזה עוגנה הלגיטימיות של יישום העיקרון "המזהם ישלם", אשר נקבע בחוק האסבסט. הגיונו של עיקרון זה נעוץ גם בשיקולי יעילות, מתוך הנחה שחיוב הגורם המזהם להפנים את עלויות הזיהום יביא אותו להפחית את היקף הזיהום למינימום ההכרחי. לכך מצטרף גם שיקול של צדק, לפיו אין זה צודק שהגורם המזהם שהרוויח מפעולת הזיהום יסיט את העלויות אל כתפי הציבור.

אשר לטענתה של איתנית בדבר הפלייתה לרעה, על אף שבית המשפט הסתייג מלהחיל את ההגנה החוקתית על הזכות לשוויון גם לתאגיד שהוא אישיות משפטית שאיננה בשר ודם, דחה בית המשפט את טענותיה של איתנית בענין זה. נקבע כי קיים שוני רלבנטי המצדיק הבחנה בין משתמשי הקצה שלא חויבו

- חדשות המחלקה המנהלית -

הסתיים המאבק הציבורי בן 15 שנים לניקוי הגליל המערבי

ישירות לשאת בעלות לבין איתנית וזאת על פי מבחן הידע, מבחן השליטה ומבחן הרווח. זאת, בין השאר היות ובין איתנית לבין משתמשי הקצה היו קיימים פערי מידע בולטים, אשר באו לידי ביטוי בהבנה המדעית של איתנית בדבר פוטנציאל

הסיכון הבריאותי שיש בפסולת האסבסט. כמו כן העובדה שאיתנית, בניגוד למשתמשי הקצה, הפיקה רווחים ממוצרי האסבסט, מקיימת שוני רלוונטי ביניהם.

באשר לטענתה של איתנית בדבר פגיעה בזכותה הקניין, נקבע כי פגיעה זו הינה חוקתית ועומדת בתנאי של פסקת ההגבלה.

בית המשפט דחה את טענותיה של איתנית בדבר קיומן של חלופות למנגנון שנקבע בחוק, אשר פגיעתן בזכות הקניין שלה תהיה פחותה. נקבע, כי אלה אינן מעשיות. בית המשפט קבע כי המנגנון שנקבע בחוק מגשים את תכלית החקיקה תוך פגיעה פחותה ככל האפשר באיתנית, שכן הוא קובע לה השתתפות חלקית בלבד בעלויות, ומאפשר לה להשיג באופן פרטני על חיובה לשלם בגין מצבורי פסולת ספציפיים.

בכבוד רב,

אדם פיש, עו"ד